

תוכן עניינים

2.....	מבוא
4.....	פרק ראשון : מעמדן של הנשים בתקופת הישוב – שוויון או אפליה
10.....	פרק שני : הקריאה לנשים לקחת חלק בביטחון ארץ ישראל
12.....	פרק שלישי : ארגוני ביטחון ומרי מ- 1940 בארץ ישראל : אצ"ל, לח"י ופלמ"ח
13.....	האצ"ל- ארגון צבאי לאומי
14.....	הלח"י - לוחמי חירות ישראל
15.....	הפלמ"ח - פלוגות מחץ
17.....	פרק רביעי : מעורבותן של נשים בארגוני הביטחון והמרי
17.....	האצ"ל – ארגון צבאי לאומי
20.....	הלח"י – לוחמי חירות ישראל
24.....	הפלמ"ח – פלוגות מחץ
29.....	דיון וסיכום
32.....	ביבליוגרפיה

המאבק לשוויון של נשים הינו נושא חובק עולם, כולל בארץ ישראל. נשים בתקופת הישוב בארץ ישראל עסקו בפעילויות רבות, החל מבניה, תעשייה, כלכלה ואף בהגנה על ארץ ישראל. אולם נידמה כי לאורך זמן הנשים חוו אפליה בשל מגדרן ולרוב תפקידן אופייני בהתאם לתפקידי מגדר מסורתיים הכוללים את המרחב הביתי, תפקידי פקידות ושכר נמוך יותר. בהתאם לכך נשים רבות בארץ ישראל קראו להגברת השוויון בכל תחומי החיים.¹

המאבק לשוויון מגדרי בא לידי ביטוי גם במסגרת ארגוני הביטחון בארץ ישראל עוד קודם להקמת המדינה. באופן כללי ההתגייסות לארגוני הביטחון כדוגמת ההגנה והפלמ"ח הייתה מאתגרת עבור הגברים, והייתה אף מאתגרת כפליים עבור הנשים. עם זאת נשים ניסו להוכיח במידה רבה כי הן מתאימות לתפקידי לחימה לא פחות מאשר גברים, ונשים ניסו להוכיח את יכולתן בתפקידי הלחימה ותומכי הלחימה.² ברם, למרות הדרישה ללוחמים עבריים התפיסה הכללית הייתה כי נשים יעסקו בתפקידים מגדריים מובהקים, ובשעות חירום חלקן יחליפו את הגברים בתעשייה ואילו נשים אחרות יצטרפו לארגוני הלוחמים.³

ככל שחלפו השנים כך התפתחו עוד ארגונים לוחמים, וארגונים אלה התבדלו אלה מאלה במידה ניכרת. כך למשל ארגון ההגנה נתפס כפחות מסוכן וזה בתורו אפשר לשלב במידה רבה יותר נשים בשורות הארגון.⁴ לעומת זאת ארגונים אחרים כדוגמת הפלמ"ח וארגונים רוויזיוניסטים שהתמקדו בלחימה בבריטים ובאוכלוסייה הערבית נתפסו כמסוכנים ונועזים יותר. עם זאת, נשים עדיין רצו לקחת חלק בכל הארגונים האמורים, אך אופיים של הארגונים לעיתים הקשה על יצירת שוויון למרות כי לכאורה הם הציגו את עצמם כשוויוניים כדוגמת הפלמ"ח (פלוגות מחץ)^{5,6}; ואילו בארגונים רוויזיוניסטים מחתרתיים כדוגמת האצ"ל (ארגון צבאי לאומי) והלח"י (לוחמי חירות ישראל), נשים לקחו חלק פעיל בלחימה בתדירות גבוהה יותר.^{7,8}

¹ דבורה ברנשטיין, אישה בארץ ישראל: השאיפה לשוויון בתקופת הישוב, הוצעת ספריית הפועלים, תל-אביב, (1987), עמ' 76-73.

² דגנית בוני-דויד, נשים בארגון ה"הגנה" בשנים 1920-1948, בתוך: מיכאל לסקר ורוני יצחק (עורכים): אתגרים בטחוניים ומדיניים במבחן המציאות – ישראל בין העולם הערבי והזירה הבין-לאומית, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, (2012), עמ' 104, 130.

³ מאיר חזן, מהפכת הענוות: אישה ורובה בארץ ישראל, 1907-1948, הוצאת ספריית הפועלים, תל-אביב (2015), עמ' 185.

⁴ דגנית בוני-דויד, (2012), עמ' 104.

⁵ יונת עפרון, "אחיות, לוחמות ואמהות – אתוס ומציאות במבחן בנות דור 1948", עיונים בתקומת ישראל (10), (2000), עמ' 357-360.

⁶ Fuchs, Esther. "The Enemy as Woman: Fictional Women in the Literature of the Palmach." *Israel Studies* 4.1 (1999). p. 213.

⁷ יהודה לפידות, היום שרה הקטנה- סיפורן של לוחמות האצ"ל, הוצאת מכון ז'בוטינסקי (2003), עמ' 108-113.

⁸ אילת סנדרס, עדי שרצר ורובי ריזל, "ראיון עם גברת גאולה כהן", ישראלים (6), עמ' 10-14.

פרק ראשון : מעמדן של הנשים בתקופת הישוב – שוויון או אפליה

הפרק הנוכחי נועד לבחון את מעמדן של הנשים בארץ ישראל החל מתקופת המנדט הבריטי. הפרק יהווה בסיס לעבודה בכדי להבין את מעמדן של הנשים היהודיות בארץ ישראל, האם התקיים שוויון או אפליה בתחומים שונים כגון כלכלה, חברה וביטחון וזה בתורו יעזור להבין את מעמדן ואופי השתלבותן של הנשים בארגוני הביטחון והמרי בשלב מאוחר יותר.

החל מתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל משנות ה-20 של המאה ה-20, מעמדן של הנשים בארץ ישראל (א"י) התאפיין במאבק לשוויון מגדרי והתעוררות של ארגונים ותנועות פמיניסטיות בארץ. ארגונים כמו הדסה (לימים והסתדרות הרפואית הדסה, שנוסד בשנת 1912 ונועד לספק שירותי רפואה בא"י על ידי נשים); התאחדות הנשים העבריות לשוויון זכויות בא"י (שנוסד בשנת 1919 וקידם את זכויות פוליטיות ומשפטיות עבור נשים כדוגמת זכות ההצבעה בהליכים פוליטיים); הסתדרות הנשים העבריות (שנוסד בשנת 1920 ונועד לספק שירותי בריאות לאם ולילד); ויצ"ו (שנוסד בשנת 1920 ונועד בעיקר לקדם את האישה בכוח העבודה), הוקמו על מנת לספק שירותים חיוניים ומקצועיים עבור הנשים ובמקביל הם עזרו להן במאבקן לשוויון זכויות בארץ.⁹

תמיכה זו כללה יעוץ משפטי, לשכת עבודה, תמיכה רפואית – כדוגמת טיפת חלב, והן תמיכה חברתית. ארגונים אלה פעלו בערים וישובים בעלי רוב יהודי מובהק ואלה נתנו שירותים על בסיס התנדבותי לנשים יהודיות, ובמקרים חריגים גם לנשים ערביות, אך המכנה המשותף של כל הארגונים היה כי אלה קראו לשוויון הזדמנויות מגדריים.¹⁰

התעוררות הדרישה לשוויון מגדרי ונוכחותם של הארגונים הפמיניסטיים וקידום מעמדה של האישה בא"י אינם מקריים אלא הם תולדה של מספר תהליכים. ראשית בניגוד לשלטון העות'מאני ששלט קודם לכן, המנדט הבריטי החדש יצר תנאים חברתיים ופוליטיים אשר אפשרו ליצור נציגויות פוליטיות לקהילות היהודיות בא"י ובכך השתלב המאבק המגדרי כחלק מהמאבק הלאומי. החל משנת 1917 נשים החלו לקחת חלק פעיל יותר בזירה הפוליטית מקומית כאשר שיאו של התהליך היה מתן זכות הבחירה לנשים בשנת 1926. ראוי לציין כי זכות ההצבעה לא הייתה

⁹ בת-שבע מרגלית שטרן, נשים בחברה היהודית בארץ ישראל 1882-1948, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, (2014). עמ', 154-151.

¹⁰ סילביה פוגל-ביז'אווי, דמוקרטיה ופמיניזם: מגדר, אזרחות וזכויות אדם, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, (2011). עמ', 160-159.